

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

**ДОДАТКОВИЙ
МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ
(Баян, акордеон)**

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Спеціалізація
“Народне пісенне мистецтво”

Київ 2007

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ДОДАТКОВИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

(Баян, акордеон)

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Спеціалізація
“Народне пісенне мистецтво”

Київ 2007

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ДОДАТКОВИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

(Баян, акордеон)

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. – 12 с.

Укладач	Р. О. Ярошик – викладач Харківського училища культури
Рецензенти:	Л. В. Шемет – доцент кафедри народних інструментів ХДАК, кандидат педагогічних наук Г. Я. Савенко – викладач вищої категорії Лозівського училища культури і мистецтв
Редактор	Є. Д. Колесник
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько

Навчальне видання

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 0,7. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”

21029, м. Вінниця, вул. Квятека, 20;

Тел./факс: (0432) 52-34-82, 52-34-81

E-mail: zbut@novaknyha.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Додатковий музичний інструмент” (баян, акордеон) являється однією із профілюючих дисциплін циклу спеціалізації “Народне пісенне мистецтво” училищ культури.

Мета курсу “Додатковий музичний інструмент” – сформувати у студентів комплекс виконавських умінь і навичок, що забезпечать необхідний рівень володіння інструментом.

Головне завдання курсу: навчити студентів самостійно працювати над нескладними творами, виконувати їх на естраді, прищеплювати майбутнім керівникам аматорських хорових колективів елементарні навички гри по слуху, читання нот з аркуша, транспонування та акомпанування.

Програма предмета складається з двох частин. У першій частині викладені питання організації навчального процесу та короткі методичні вказівки; зміст курсу, форми контролю за якістю вивчення матеріалу, наводяться приклади індивідуальних робочих планів за семестрами. В другій частині подається список рекомендованої нотної літератури із специінструмента.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА СТИСЛІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основна форма занять – індивідуальний урок.

На першому уроці необхідно ознайомити студентів з особливостями проведення індивідуальних занять, вимогами з предмета. Також слід допомогти студенту скласти режим занять на тиждень і дати поради з приводу раціональної організації самостійних занять.

Викладачеві необхідно врахувати неоднаковість підготовки студентів при вступі до училища, чітко визначити індивідуальні напрямки їхнього професійного розвитку.

У процесі роботи над художнім і технічним матеріалом і на основі формування навичок гри по слуху, читання нот з аркуша, транспонування і акомпаніаторської практики, викладач послідовно ускладнює зміст самостійної роботи студента, поступово наближаючи його до безпосередньої практичної діяльності.

Курс навчальної роботи в класі розрахований на сім семестрів

Семестри	Кількість тижнів у семестрі	Кількість годин на тиждень	Загальна кількість годин на семестр	Форми контролю за навчанням
I	16	1	16	
II	22	1	22	
III	16	1	16	
IV	22	1	22	
V	16	1	16	
VI	22	1	22	
VII	15	1	15	іспит

Всього: 129 годин.

УКЛАДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОБОЧОГО ПЛАНУ

Навчальний репертуар з предмета планується на початку кожного семестру у формі індивідуального робочого плану відповідно до програмних вимог.

Для студентів 1-го курсу він складається лише після знайомства з їхніми музичними даними і рівнем музичної підготовки.

Навчальний репертуар повинен бути доступним, різноманітним і враховувати індивідуальні можливості студента.

Значну частину репертуару мають становити обробки народних пісень і танців, твори українських та зарубіжних класиків, оригінальні твори для баяна (акордеона).

Практика підтверджує необхідність включення до плану художнього матеріалу для самостійного вивчення та повторення раніше вивченого.

Збагаченню та прискоренню художньо-технічного розвитку сприяє репертуар, наближений до спеціалізації, який може бути використаний студентами під час проходження переддипломної виробничої практики, а також у їх подальшій роботі.

Невід'ємною частиною в роботі баяніста є інструктивний матеріал: гами, арпеджіо, акорди, етюди. Особливої уваги слід надавати гамам, які в цьому курсі розглядаються не тільки як засіб для розвитку вико-

навської техніки, але й як практичний матеріал, необхідний майбутнім керівникам хорів для розспівування.

Наприкінці кожного семестру в індивідуальних робочих планах викладач повинен робити позначку про виконання плану та виставляти оцінки за кожен твір.

Читання нот з аркуша

Одним з необхідних компонентів навчального процесу є розвиток навичок читання нот з аркуша. Важливо, щоб матеріал для читання був завжди простіший за викладом, ніж твори, що вивчаються за програмою.

Дуже важлива умова – гра безперервно. Тому треба вчитись під час гри бачити ноти на один такт вперед. Це допоможе уникнути зупинки під час виконання.

Хорошим матеріалом для читання нот з аркуша можуть бути партії голосів хорових партитур, народні та сучасні масові пісні.

Студенти, які мають початкові навички гри на інструменті, повинні навчатися читанню нот з аркуша з перших уроків, а початківці – після набуття елементарних ігрових навичок.

Гра по слуху

Протягом усього навчального процесу корисно формувати у студентів уміння гри по слуху, пропонувати підбирати знайомі мелодії, підбирати до них нескладний акомпанемент. Ця робота вимагає систематичності, може проводитись у вигляді класних або домашніх завдань.

Прищеплення цих навичок слід починати з III-го семестру з поступовим ускладненням завдання.

Транспонування

Навчання транспонуванню проводиться в комплексі з навчанням читання нот з аркуша, гри по слуху. Перш ніж давати завдання транспонувати по слуху конкретний музичний матеріал, слід впевнитися, що він добре засвоєний студентом в певній тональності. Найпростіший спосіб – транспонування на хроматичний півтон, коли кожна нота залишається на попередньому місці, а ключові знаки у думці замінюють-

ся ключовими знаками нової тональності, наприклад, Мі мажор – Мі-бемоль мажор і т. ін..

При навчанні транспонуванню на малу терцію треба звернути увагу студентів на те, що, незважаючи на аплікатурну зручність, це перш за все свідомий перехід до нової тональності.

У V–VI семестрах студентам корисно засвоїти півтонові модуляційні секвенції (домінантовий квінтсекстакорд – тонічний тризвук; доміантовий терцквартакорд – тонічний тризвук). Вони потрібні майбутнім фахівцям для розспівування хору, для слухової настройки співаків на нову тональність, яка знаходиться на півтон вище або нижче попередньої.

Акомпанування

Одним з важливих завдань курсу є прищеплення студентам навичок акомпанування. Для цього студент повинен мати достатній рівень володіння інструментом. Тому із студентами, які мають музичну підготовку, цю роботу планують із першого семестру, з початківцями – із третього.

Прищеплення навичок акомпанування слід починати з добре знайомих студентами творів.

На цьому етапі навчання бажано використовувати репертуар з акомпанементом, до фактури якого входить і звучання сольної партії, що також буде слуховою підтримкою акомпаніатору-початківцю.

Необхідно звернути увагу на те, щоб у вокальних творах студенти впевнено виконували всі інструментальні елементи – вступ, відіграші між іншими музичними побудовами і закінченнями, в яких вони виступають в ролі солістів і від виконання яких багато в чому залежить не тільки звуковисотна настройка соліста (або хору), але й настройка співаків на характер твору, що виконується.

У процесі засвоєння акомпанементу в класі викладач сам може виступати в ролі соліста, наспівати, або заграти сольну партію. У подальшому до цього треба залучати студентів хорової спеціалізації.

КОНТРОЛЬ ЗА НАВЧАННЯМ

Семестрові вимоги до курсу

У середині і в кінці кожного семестру студент звітує про виконану

роботу перед комісією. Навчальним планом передбачено проведення іспиту в VII семестрі. В інших семестрах контроль можна проводити й у формі контрольного уроку (академконцерту) в присутності викладачів та студентів.

У зв'язку з різним рівнем музичної підготовки (більшість абітурієнтів її не мають) вимоги до курсу і орієнтовні зразки семестрових індивідуальних робочих планів розраховані на студентів, які раніше не навчалися гри на баяні (акордеоні). Для студентів, які мають навички гри на інструменті в обсязі ДМШ, музичної студії та ін., викладач повинен планувати подальше удосконалення їх технічного і виконавського рівня. Нижче подаються конкретні вимоги, які визначають зміст курсу і послідовність ускладнення навчального матеріалу.

I семестр

Протягом семестру студент повинен вивчити:

- один етюд та три різнохарактерні твори;
- гаму До мажор окремо кожною рукою в межах 2-х октав четвертними та восьмими тривалостями штрихом легато; короткі арпеджіо і тонічні акорди;
- хроматичну гаму правою рукою.

Зразок програми

Кабалевський Д. Маленька полька.

Моцарт В. А. Азбука.

Українська народна пісня “Ніч яка місячна”.

Черні К. Етюд До мажор.

На контрольному уроці в кінці семестру студент виконує етюд і два твори.

II семестр

Протягом семестру студент повинен вивчити:

- один етюд;
- три різнохарактерні твори;
- гаму До мажор двома руками в межах двох октав у помірному темпі штрихами легато і стакато, короткі арпеджіо і акордові послідовності до них;

- засвоєння початкових навичок читання нот з аркуша та підбору простих мелодій по слуху.

Зразок програми

Кніппер Л. Полюшко-поле.
Чайкін М. Українська полька.
Українська народна пісня “Бандура”.
Беренс Г. Етюд До мажор.

На контрольному уроці в середині семестру студент повинен виконати:

- мажорну гаму, арпеджіо, акорди;
- етюд;
- одну п'єсу.

На академконцерті в кінці семестру студент повинен виконати два музичних твори.

III семестр

Протягом семестру студент повинен вивчити:

- один етюд;
- 4 різнохарактерні п'єси (в тому числі один акомпанемент);
- гами До, Соль, Фа мажор (на акордеоні – До, Соль, Ре) двома руками в межах 2-х октав у помірному темпі штрихами легато і стакато, короткі арпеджіо і акордові послідовності до них.

Зразок програми

Глінка М. Жайворонки.
Російська народна пісня. “В низенькій светелке”.
Українська народна пісня. “Цвіте терен” (аккомпанемент).
Руднев Н. Щебетала пташечка.
Шітте Л. Етюд Фа мажор.

На контрольному уроці в середині семестру студент повинен виконати:

- один етюд;
- одну п'єсу;
- мажорну гаму з числа пройдених, короткі арпеджіо і акордові послідовності до них;
- прочитати з аркуша нескладний одноголосий твір.

На академконцерті в кінці семестру студент повинен виконати дві п'єси (одна з них акомпанемент).

IV семестр

Протягом семестру студент повинен вивчити:

- один етюд;
- дві різнохарактерні п'єси;
- два акомпанементи (один з них підібраний по слуху);
- мінорні мелодичні гами Ля, Мі, Ре (на акордеоні Ля, Мі, Сі) окремо кожною рукою, короткі арпеджіо та акордові послідовності до них;
- удосконалення навичок читання нот з аркуша, підбору по слуху та їх гармонізації. Засвоєння основ акомпанементу солісту-вокалісту;
- транспонування мелодії на малу терцію вниз або вверх.

Зразок програми

Моцарт В. А. Полонез.
Українська народна пісня “Сусідка”.
Хорт В. Мамина коса (аккомпанемент).
Російська народна пісня “Не брани меня, родная”.
Салін А. Етюд Ля мінор.

На контрольному уроці в середині семестру студент повинен виконати:

- одну п'єсу;
- один акомпанемент (підібраний по слуху);
- прочитати з аркуша нескладний одноголосий твір;
- транспонувати пропоновану мелодію на малу терцію вверх і вниз від основної тональності.

На контрольному уроці в кінці семестру студент повинен виконати три п'єси, одна з них акомпанемент.

V семестр

Протягом семестру студент повинен вивчити:

- один етюд;
- три різнохарактерні п'єси в т.ч. один акомпанемент солісту або ансамблю;
- мінорні мелодичні гами Ля, Мі, Ре (на акордеоні Ля, Мі, Сі окремо кожною рукою);
- підбір і транспонування на малу терцію п'єс з одноголосною фактурою.

Зразок програми

Чайкін М. Вальс.

Верстовський О. Хор дівчат з опери "Аскольдова могила".

Українська народна пісня "Їхав козак за Дунай", обробка А. Іванова.

Українська народна пісня "Ой гарна я, гарна" (акомпанемент).

Денисов О. Етюд До мажор.

На контрольному уроці в середині семестру студент повинен виконати:

- етюд;
- одну п'єсу.

На контрольному уроці в кінці семестру студент повинен виконати:

- одну п'єсу;
- акомпанемент;
- прочитати з аркуша твір, який має двухголосну фактуру.

VI семестр

Протягом семестру студент повинен вивчити:

- один етюд;

- три різнохарактерні п'єси (одна з них акомпанемент).

Удосконалювати гру мажорних і мінорних гам у різних метроритмічних і штрихових варіантах.

Зразок програми

Лисенко М. Пливе човен.

Даргомижський О. Мелонхолічний вальс.

Українська народна пісня "Дивлюсь я на небо" (акомпанемент).

Тихончук О. Етюд Ля мінор.

На контрольному уроці в середині семестру студент повинен виконати етюд і одну п'єсу.

На академконцерті в кінці семестру студент повинен виконати три п'єси (в тому числі акомпанемент).

VII СЕМЕСТР

Протягом семестру студент повинен підготувати програму з трьох творів, а саме:

- твір української або зарубіжної класики;
- обробка народної пісні;
- акомпанемент.

На іспиті в кінці семестру студент виконує програму із трьох творів.

РЕКОМЕНДОВАНА НОТНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

(Назви видань нотної літератури подаються мовою оригіналу)

1. *Агафонов О. В кругу друзей / Вып. 1-3. - М., 1980-1984.*
2. *Акордеон в музыкальной школе. Вып. 26 / Сост.: В. Грачев, А. Талакин. - М., 1977.*
3. *Акордеон в музыкальной школе. Вып. 39 / Сост. М. Двилявский. - М., 1981.*

4. *Альбом баяніста* / Упоряд. С. Чапкій. – К.: Муз. Україна, 1968.
5. *Басурманов А.* Самоучитель игры на баяне. – М., 1988.
6. *Баян 1 клас.* – К.: Муз. Україна, 1979.
7. *Баян 2 клас.* – К.: Муз. Україна, 1976.
8. *Баян 3 клас.* – К.: Муз. Україна, 1988.
9. *Баян в музыкальной школе (серия выпускков).* – М., 1987–1991.
10. *Бухвостов В., Шахов Г.* Баян и аккордеон в художественной самодеятельности. – М., 1980.
11. *Говорушко П.* Школа игры на баяне. – Л., 1969.
12. *Двилянский М.* Самоучитель игры на аккордеоне. – М., 1990.
13. *Лушкинов В.* Школа игры на аккордеоне. – М., 1990.
14. *Лушников В.* Самоучитель игры на аккордеоне. – М.: Музыка, 1991.
15. *Мясков К.* Дитячий альбом для баяна. – К., 1961.
16. *Педагогический репертуар аккордеониста // Для ДМШ.* Вып. 4, 6, 8 / Сост. М. Двилянский. – М., 1967–1969.
17. *Популярні мелодії у перекладі для баяна. // Супутник учня-баяніста.* Вип. 5 / Ред.-упоряд.: І. Бурій, М. Корецький. – К., 1987–1993.
18. *Репертуар аккордеониста.* Вып. 24 / Сост. А. Басурманов. – М., 1972.
19. *Репертуар баяніста.* Вып. 20. – М., 1970.
20. *Співає Раїса Кириченко: Нар. укр. пісні в супроводі баяна.* – К., 1988.
21. *Сто українських народних пісень і танців для баяна* / Упоряд. та оброб. М. Різоля. – К., 1991.
22. *Судариков А.* Основы начального обучения игре на баяне: Метод. пособ. Ч. I, II. – М., 1982.
23. *Українські народні пісні в обробці для голосу в супроводі баяна та вокальні ансамблі* / Упоряд. З. Гаркуша. – К., 1980.
24. *Хрестоматія аккордеониста // Педагогический репертуар ДМШ 5-й класс* / Сост. В. Лушников. – М., 1990.
25. *Хрестоматія баяніста // ДМШ 1–2 классы* / Сост. и исполн. ред. А. Крыкусова. – 5-е изд. – М., 1985.